

SONDIRANJE RIMSKE CESTE OD KOTA DO DOLGE VASI

IRENA HORVAT-ŠAVEL

Pokrajinski muzej, Trubarjev drevored 4, YU-69000 Murska Sobota

Glavna povezava med Italijo in panonskimi mesti ob Donavi je bila prav gotovo cesta *Poetovio—Savaria—Carnuntum*, ki je iz Ptuja mimo Ptujskega polja prečkala Slovenske gorice, v medjimurskem delu pri Sv. Martinu na Muri prekoračila reko Muro, se nadaljevala do Dolge vasi in mimo Zalalövöja, Soprona in Szombathelja dosegla Petronell ob Donavi.¹ Leta 10, ko se Ilirik razdeli na *Illyricum Superius* in *Illyricum Inferius*, se rimske legije razmeščajo na strateško važna mesta, gradijo se tabori, posebna skrb se posveča gradnji solidnih cest.² Legija XV *Apollinaris* gradi vojaško cesto na prazgodovinski trasi jantarske poti *Carnuntum—Poetovio*.³ Potek ceste z imeni obcestnih postojank je zapisan tudi v itinerarskih zapisih.⁴ Odsek ceste na prekmurskih tleh pa je postal zanimiv, ko so različni pisci in raziskovalci iskali na tem predelu antično postojanko *Halicanum*.⁵ Vendar pa se je večina proučevalcev antične geografije ukvarjala s potekom ceste na prekmurskih tleh le teoretično. Potek ceste severno od Mure do Dolge vasi je ostal do danes skorajda neznan, izjeme so posamezni pisci, pri katerih zasledimo notico o vidnih sledovih ceste. Ko sta K. Drvarič in D. Szanto v drugi polovici 19. stol raziskovala okolico Lendave, sta med drugim odkrila odsek rimske ceste.⁶ Sled ceste pri Sv. Martinu omenjata J. Klemenc in B. Saria.⁷ J. Maučec pa verjetno po terenskih opazovanjih trdi, da naj bi glavna cesta v Lendavi imela rimsko osnovo.⁸ I. Horvat piše, da so iz rimske dobe ostali sledovi cest iz Lendave proti Gaberju do sedanjega pokopališča, od tod naprej pa proti Muri, med Kapco in Kotom in naprej proti Razkrižju.⁹ M. Fulir ugotavlja, da je cesta iz Sv. Martina na Muri šla v smeri proti reki Muri, vendar se trasa ne more ugotoviti, ker je to poplavno področje Mure. Verjetno je šla v smeri t. im. Martinske gmajne in rudine imenovane Trdovača, kjer so prebivalci naleteli na lesene stebre, ki naj bi po ljudski pripovedi označevali mesto rimskega mostu preko Mure. Nadaljevanje trase rimske ceste po izhodu iz Sv. Martina preko Trdovračice bi označevala smer ceste proti vasi Kot v Prekmurju.¹⁰ Tudi S. Pahič meni, da je že zgodaj zgrajena vojaška cesta v Panoniji prečkala Muro najverjetneje pri Sv. Martinu oziroma Kotu ter nato mimo Lendave in Zalalövöja dosegla Savario.¹¹

Iz antičnih virov pa je znana še druga (vendar manj pomembna) cestna zveza proti Savarii. Ta naj bi sekala Prekmurje od Veržeja preko Dokležovja, Bratoncev, Lipovcev, Bogojine do Motvarjevca.¹² Vsekakor je ta druga pot izpričana bolj neposredno s tradicijo in ledinskimi oznakami na terenu (pas gomil pri Dokležovju, Bratoncih, Gančanih, Ivancih, Bogojini, Strehovcih, Bukovnici in Motvarjevcih, nadalje stavbni ostanki pri Ižakovcih in Ivancih ter sled ceste pri Gančanih).

Spomladi 1976. leta je bilo pri topografski akciji *Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti* zajeto preverjanje iz literature že poznane rimske ceste *Poetovio—Savaria*, odsek Kot—Dolga vas oziroma spremljanje ceste od prestopa čez Muro do izstopa na Madžarsko. Ekipa¹³ je ugotovila, da je rimska cesta, ki je pri Sv. Martinu na Muri prekoračila Muro, nadaljevala smer po danes dokaj zamočvirjenem terenu severozahodno od vasi Kot in dosegla suha tla nekaj 100 metrov pred današnjo cesto Kot—Kapca. Sledovi ceste (kot razvlečen do 6 m širok gramoz) so še danes dobro vidni na njihovih površinah severno in severovzhodno od Kota proti Gaberju. To je predel, ki mu domačini pravijo Pokopališke njive (ali Temetotablodülö). Zaradi zemeljskih posegov (gradnja hiš, novih cest, druga gradbena dela) se sled ceste izgubi v Gaberju pri hiši št. 41. Ta 145 m dolga dobro vidna trasa ceste ima premočrten potek z majhnim odklonom oziroma zavojem pri 195 m proti jugovzhodu in pri 595 m proti severu, nato pa od 720 m do prvih hiš v Gaberju poteka ravno brez odklonov proti severovzhodu. Cesta se ponovno pojavi na levi oziroma na severni strani ceste Murska Sobota—Lendava, in sicer na njivi, ki je vzporedna z vaškim pokopališčem v Gaberju. Nekaj časa je še vidna, nato pa se ponovno izgubi. V tem predelu (južno od Črnega potoka in severno od vasi Gornji Lakoš, med dvema umetnima kanaloma, s parcelno št. 3/1, k. o. Lakoš) je bila 1972. leta izvršena melioracija. Posegi so segali tudi do globine enega metra in zelo spremenili nekdanjo površino. Površino je spremenila tudi mreža umetnih kanalov. Na nekaterih predelih te velike ravne površine je viden gramoz (verjetno gre za naravni gramoz, saj je v bližini gramozna jama). Z melioracijo je prišlo na dan veliko antičnega posodja in gradbene ostaline, ki so raztresene po tej površini. Dokaz, da cesta ni prečkala povsem neobljudene pokrajine, je po ostalinah sodeč to, da je bila na tem mestu antična postojanka (morda pristava, vasica ali celo postaja), ki pa jo je melioracija verjetno povsem uničila. V neposredni bližini so tudi antične gomile, tako v Kapci na travniku s parc. št. 1045, k. o. Kapca in v gozdu severno od Gaberja s parc. št. 42 k. o. Gaberje. Sledovi ceste se spet pojavijo severozahodno od Dolge vasi na obrobju nekdanjega antičnega naselja. Zelo dobro je vidna ob vznožju Dolgovaških goric za hišami št. 146 in 150.

Samo površinsko ugotovljena trasa pa le ni dovolj, da bi lahko dobili podrobnejši vpogled v gradnjo in stratigrafijo rimske ceste in plasti ob njej. Zato smo se odločili za arheološki poseg v obliki prečnih profilnih jarkov čez cesto.¹⁴ Izkopanih je bilo 15 profilnih jarkov od Kota do Dolge vasi, pri čemer je bilo 8 prerezov pozitivnih z najznačilnejšo obliko profilov rimske ceste. Ostalih 7 profilnih jarkov je bilo narejenih na melioracijskem področju, vendar brez uspeha. Sledov ceste nismo mogli ugotoviti, ker je meliorizacija po vsej verjetnosti posegala preglbokoko.

Profil št. 1 (priloga 2)

Izkopan je bil v smeri SZ-JV na njivi s parc. št. 2530, 2531 k. o. Kot, 130 m vzhodno od struge stare Mure; višina današnjih tal je 164,35 m, višina antičnih pa 163,85 m.

Zunanji sledovi ceste so na tem predelu težko vidni, na površini je razvlečen gramoz. To je še poplavno področje, zato obstaja možnost, da je cesta v tem predelu, če ne v celoti pa vsaj delno, odnešena.

Sterilna podlaga na tem predelu je sivo rjava ilovica, ki leži 0,80 m do 1,40 m pod današnjimi tlemi.

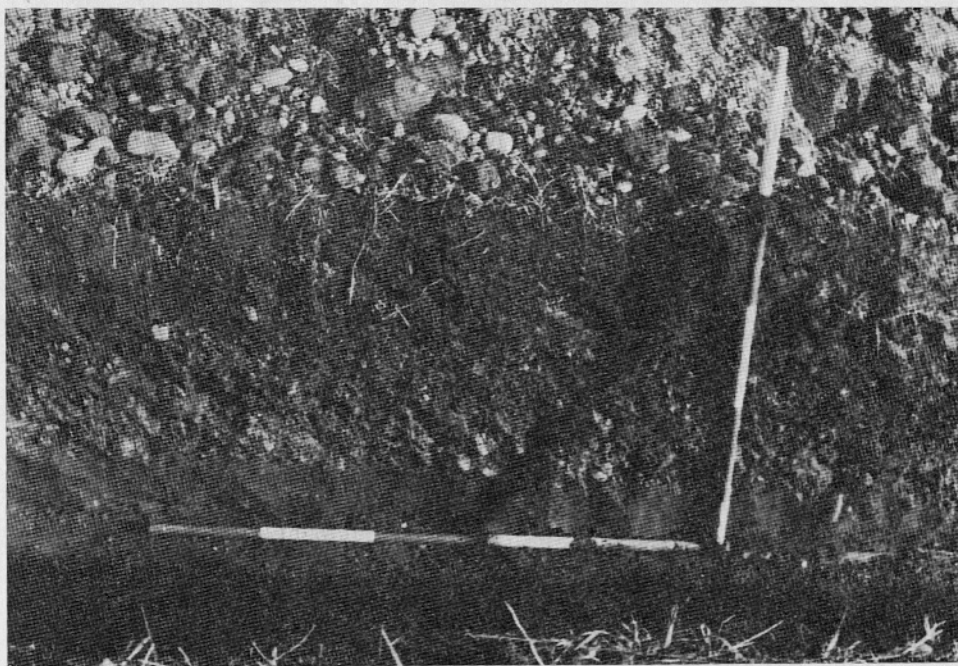
Zelo redek gramoz leži v širini 11 m in je debel do 0,50 m. Pomešan je z rjavim in sivo rjavim humusom. V tej plasti je bilo nekaj fragmentov antične tegule in črepinje različnih rimskih posod.

Vrhnja plast je sivo rjav humus, ki ima tudi nekaj raztresenih prodnikov in je debela od 0,30 m do 1,10 m.

Širina gramozne plasti 11 m presega običajno širino cestišča in otežkoča določitev osi ceste. Ker današnje stanje gramozna ne kaže na prvotno cesto, je bila za os cestišča uporabljena točka, ki jo nakazuje prema smer dosedanje trase.

Profil št. 2 (priloga 2; sl. 1)

Izkopan je bil v smeri SZ-JV na njivi s parc. št. 2516 k. o. Kapca, 195 m vzhodno od sonde št. 1 oziroma 70 m vzhodno od ceste Kapca—Kot; višina današnjih tal je 164,06 m, višina antičnih pa 163,81 m.

Sl. 1: Profil št. 2, med 9 in 10 metri (od zahoda).

Abb. 1: Profil Nr. 2, zwischen dem 2. und dem 9. und 10. Meter (von Western).

Potek ceste je na njivski površini zelo dobro viden. Od oranja je gramoz raztresen in razvlečen.

Sterilna podlaga v 15 m dolgem profilnem jarku je sivo rjava ilovica. Njena površina je rahlo valovita in leži 0,50 m do 0,70 m pod današnjimi tlemi.

Gramoz je bil nasut v širini 9,5 m in je sedaj ohranjen do 0,40 m na debelo. Po sestavi je pri vrhu pomešan s sivo rjavo ilovico, pri dnu pa je izraziteje rjav ter ima pretežno drobnejše prodnike s premerom do 6 cm. Na robovih ob obeh straneh cestišča poševno pada. Posebnost so manjše poglobitve na obrobjih na severni in južni strani. Med jarkoma je 4,5 m širine. Obe poglobitvi se pojavita na dnu cestišča, torej tik pred sterilno podlago in segata vajno.

Jarka je mogoče ugotavljati v obeh poglobitvah ob cesti. Ker pa sama jarka v profilu nista jasno vidna, obstaja možnost, da je imela cesta namesto jarkov nasip.

Vrhnja plast je po vsej dolžini profila sivkasta humusna ilovica oziroma oranica, ki je debela do 0,40 m in je nad cestiščem mešana z redkejšim gramozom. Na cestišču se spaja z gramozom, na obeh straneh cestišča pa leži na sivo rjavi ilovici, ki je debela do 0,30 m. V njej so prav na redko raztreseni prodniki.

Arheoloških najdb ni bilo.

Cesta poteka tu preko ravnice po njivskih površinah. Pri dnu je bilo cestišče široko 9,5 m, pri sedanjem vrhu pa 8,5 m. Gramoz je bil po celotni širini debel 0,40 m.

Profil št. 3 (priloga 2; sl. 2)

Izkopan je bil v smeri SZ-JV na njivi s parc. št. 1503, k. o. Kapca, 595 m od profila št. 1 in 400 m po profilu št. 2; višina današnjih tal je 163,50 m, višina antičnih pa 163,30 m.

Potek ceste je na njivski površini še danes dobro viden. Gramoz je bil deloma odoran in je sedaj pomešan s humozno vrhnjico sivkaste barve. Sam teren, kjer poteka cesta, je nekoliko višje od okolice in dokaj suh. Pri izkopu profila št. 3 nismo opazili nobenih geoloških sprememb v zemlji, ki bi lahko nastopile kasneje že po izgradnji ceste.

Sterilna podlaga v 15 m dolgem profilnem jarku je rumeno rjav gramoz. Površina je valovita, v sredini pa dobi obliko kotanje s širino 1,50 m, kar je vzrok debelemu nasutju gramozna na tem predelu. Sterilna podlaga leži 0,60 do 1,00 m pod današnjimi tlemi.

Gramoz je bil nasut v širini 7,80 m in je sedaj ohranjen do 0,25 m, v kotanji pa do 0,50 m debelo. Po sestavi je rjavkaste barve ter ima pretežno drobnejše prodnike. Na robovih se stika na severozahodnem delu s sivo rjavo ilovico, v kateri je redek gramoz, na jugovzhodnem delu pa s sivo rjavim gramozom. Jarkov ni bilo.

Vrhnja plast je po vsej dolžini profila sivkasta humuzna plast oziroma oranica, ki je debela med 0,20 m do 0,60 m in je nad cestiščem mešana z od oranja premešanim in razredčenim gramozom. Na obeh straneh cestišča pa leži oranica na severozahodni strani na sivo rjavi ilovici, v kateri je redkejši gramoz z debelino 0,20 m, na jugovzhodni strani pa leži na sivo rjavem gramozu z de-

Sl. 2: Profil št. 3, žgan grob (od zahoda).

Abb. 2: Profil Nr. 3, Brandgrab (von Westen).

belino 0,20 m. Na dnu (0,70 m pod površino) že prej omenjene kotanje, v kateri je bil do 0,50 m debel gramoz, je bil žgan grob s pridatki (sl. 2; 6). Grob sestavljajo:

1. Drobcji sežganih kosti, ki so bili razmetani okoli posod.
2. Jajčasto ovalen lonec z rahlo izvihanim ustjem, profiliranim vratom, na najširšem obodu je okras iz niza vdolbinic, izdelanih s pečatom ali s pomočjo koleščka. Izdelan je iz rjavkasto žgane gline na lončarskem vretenu. Višina je 22 cm, premer ustja 12,3 cm, premer dna pa je 9,5 cm. Lonec je v Pokrajinskem muzeju Murska Sobota z inv. št. 1616 (Sl. 6: 1).
3. Trebušasti lonec z rahlo izvihanim ustjem, profiliranim vratom in ravnim dnom. Na najširšem obodu je metličast oziroma glavničast okras. Izdelan je iz sivo rjave žgane gline na lončarskem vretenu. Višina je 17 cm, premer ustja 14 cm, premer dna je 8,5 cm, Lonec je v Pokrajinskem muzeju v Murski Soboti z inv. št. 1614 (Sl. 6: 3).
4. Trebušast vrč s poškodovanim izlivkom, odlomljenim ročajem in prstanastim dnom. Izdelan je iz svetlo sive gline na lončarskem vretenu. Višina je 16,5 cm, premer vratu 3,6 cm, premer dna je 6,5 cm. Vrč je v Pokrajinskem muzeju Murska Sobota z inv. št. 1615 (Sl. 6: 2).
5. Bronasta fibula s profiliranim gumbom na loku ima dolgo in polno nogo z luknjicami, pod zaščitno ploščico je peresovina. Dolžina fibule je 4,3 cm, višina 1,5 cm. Fibula se nahaja v Pokrajinskem muzeju Murska Sobota z inv. št. 1617 (Sl. 6: 4).

Cesta poteka tu preko ravnice po njivskih površinah. Pri dnu je bilo cestišče široko 9 m, pri sedanjem vrhu pa 5,10 m. Os ceste se ujema s premo črto med

profili št. 2 in 4. Najdba groba v samem cestišču zastavlja vprašanje, ali imamo na tem mestu en sam grob ali pa je bilo več grobov v neposredni bližini ceste. Ker pa je bil naš namen raziskovati cesto, smo misel na raziskavo terena v neposredni bližini ceste opustili. Prav gotovo pa bomo morali ta prostor v bližnji prihodnosti raziskati.

Profil št. 4 (priloga 2)

Izkopan je bil v smeri SZ-JV na njivi s parc. št. 1285 k. o. Gaberje, 1395 m od profila št. 1 in 800 m po profilu št. 3; višina današnjih tal je 163,02 m, višina antičnih pa 162,92 m.

Cesta je v tem predelu še danes dobro vidna na njivski površini. Gramoz je bil deloma odoran in je sedaj pomešan s humuzno vrhnjico sivkaste barve. Teren, kjer poteka cesta, je nekoliko višje od okolice in dokaj suh, čeprav je v neposredni bližini že močvirnat teren, ki pa ga krajani navažajo z zemljo in gramozom. Pri izkopu profila št. 4 nismo opazili nobenih geoloških sprememb v zemlji, ki bi lahko nastopile kasneje že po izgradnji ceste.

Sterilna podlaga v 14 m dolgem profilnem jarku je sivo rjava ilovica, ki leži na severozahodni strani 0,59 m, na jugovzhodni strani pa 0,29 m pod sedanjo površino.

Gramoz je bil nasut v širini 8,80 m in je sedaj ohranjen od 0,30 m do 0,20 m debelo. Po sestavi je ilovnat, sivo rjave barve z drobnejšimi prodniki. Na obeh robovih se stika s sivo rjavo ilovico, kateri so primešani redkejši prodniki. Jarkov ni bilo.

Vrhnja plast je po vsej dolžini profila sivkasta humozna plast oziroma oranica, ki je debela 0,10 do 0,15 m in je nad cestiščem mešana z od oranja raztresenim gramozom.

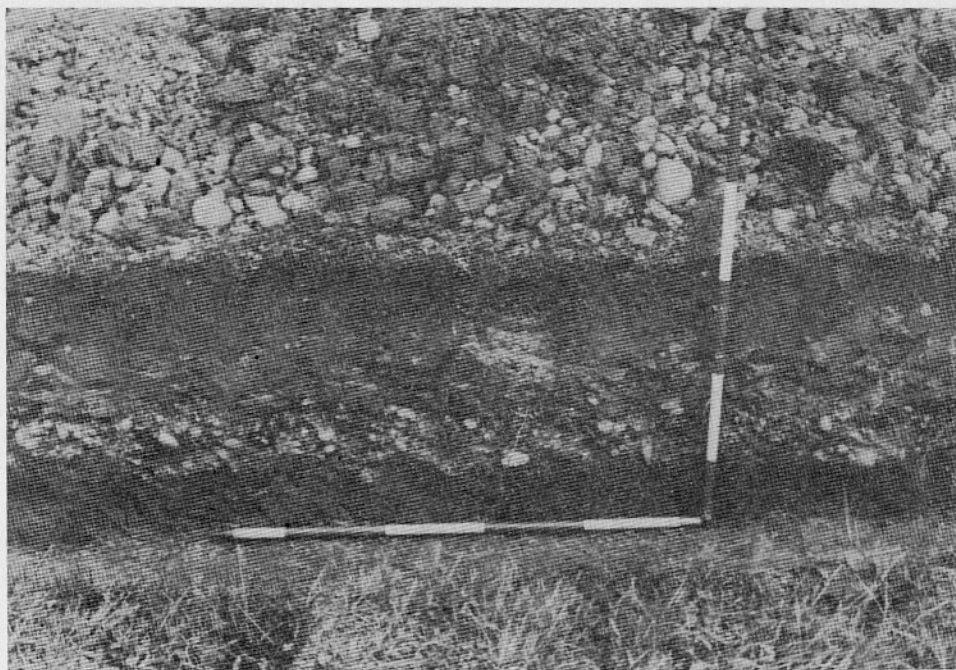
Cesta poteka tu preko ravnice po njivski površini. Pri dnu je bilo cestišče široko 9 m, pri sedanjem vrhu pa 8 m. Os ceste se ujema s premo črto med profili št. 3 in 5.

Profil št. 5 (priloga 2; sl. 3)

Izkopan je bil v smeri SZ-JV na travniku s parc. št. 1265 k. o. Gaberje, 1445 m od profila št. 1 in 50 m po profilu št. 4; višina današnjih tal je 162,95 m, višina antičnih pa 162,55 m.

Rimska cesta je vse do profila št. 5 dobro vidna na njivski površini in je zato ni bilo težko slediti. Težavneje je bilo ugotavljati smer, ko se je cestišče na površini izgubilo. Profil št. 5 smo izbrali v domnevni osi cestišča in v bližini profila št. 4, na travniku, ki je 60 m jugozahodno od vaške ceste oziroma za hišo Gaberje št. 41. Teren, kjer poteka rimska cesta, je danes dokaj suh in nekoliko dvignjen. Pri izkopu profila št. 5 nismo opazili nobenih geoloških sprememb v zemlji, ki bi lahko nastopile kasneje že po izgradnji ceste.

Sterilna podlaga v 12 m dolgem profilnem jarku je sivo rjava ilovica, ki na jugovzhodnem delu profila prehaja v svetlo rumeno ilovico. Sterilna podlaga leži 0,40 m pod današnjimi tlemi. Njena površina je dokaj ravna, pod cestiščem je rahlo usločena.

Sl. 3: Profil št. 5, med 2. in 3. metrom (od zahoda).

Abb. 3: Profil Nr. 5 zwischen dem 2. und dem 3. Meter (von Westen).

Gramoz je bil nasut v širini 7,50 m in je sedaj ohranjen do 0,10 m debelo. Po sestavi je rjavkaste barve in ima pretežno drobnejše prodnike. Na jugovzhodnem robu se stika s sivo rjavo ilovico, v kateri je redek gramoz. Jarkov ni bilo.

Vrhnja plast je po vsej dolžini profila humus, pomešan z gramozom z debelino 0,40 m.

Cesta poteka tu preko ravnice po travniku. Pri dnu je bilo cestišče široko 7,80 m in pri sedanjem vrhu prav tako.

Profil št. 6 (priloga 2)

Izkopan je bil v smeri Z-V, na dvorišču za hišo št. 39 v Gaberju s parc. št. 1242 k. o. Gaberje. Od profila št. 1 je bil oddaljen 1485 m, od profila št. 5 pa 50 m. Višina današnjih tal je 162,85 m, višina antičnih pa 162,45 m.

Profil št. 6 smo zakoličili v osi antične ceste tik pred vaško cesto, ki se nedaleč od tod priključi glavni cesti Murska Sobota—Lendava. S profilom št. 6 smo hoteli ugotoviti nadaljnjo smer ceste, kajti v tem predelu so zunanji sledovi ceste izbrisani zaradi gradbenih posegov in zaradi močvirnatega terena,

ki ga danes izsušujejo z navažanjem zemlje in gramoza. To pa je tudi vzrok majhni oddaljenosti od profila št. 5.

Sterilna podlaga v 10 m dolgem profilnem jarku je sivkast močvirski mulj, ki leži 0,80 m pod sedanjo površino.

Gramoz je bil nasut v širini 8,20 m in je sedaj ohranjen do 0,10 m debelo. Sestavljajo ga drobnejši prodniki, je precej peščen, pomešan z močvirskim muljem. Močvirski mulj leži tudi nad gramozom, v katerem je bila na zahodni in na vzhodni strani profila do 0,10 m debela plast gramoza. Ta je na zahodni strani med muljem, na vzhodni pa leži tik pod vrhnjo plastjo. Ta gramoz je bil verjetno nasipan pozneje.

Vrhnja plast je po vsej dolžini profila sivo rjava ilovica, ki je debela od 0,20 m do 0,40 m.

Cesta poteka tu po močvirnatem predelu. Pri dnu je bilo cestišče široko 8,20 m, pri vrhu 8 m, kar bi odgovarjalo nekdanjemu cestišču. Teren je bil verjetno močvirnat tudi v antičnem času, vendar pa pod cestiščem nismo zasledil posebne utrjenosti, ki smo jo po terenu sodeč pričakovali.

Profil št. 7 (priloga 2; sl. 4)

Izkopan je bil v smeri Z-V, na njivi s parc. št. 1182 k. o. Gaberje; je 1815 m oddaljen od profila št. 1 in 300 m po profilu št. 6; višina današnjih tal je 162,50 m, višina antičnih pa 162,25 m.

Cesta je v tem predelu še danes dobro vidna na njivski površini. Gramoz je bil deloma odoran in je sedaj pomešan s humozno vrhnjico sivkaste barve. Teren, kjer poteka cesta, je suh in dvignjen. Pri izkopu sonde nismo opazili nobenih geoloških sprememb, ki bi lahko nastopile kasneje že po izgradnji ceste. Profil št. 7 smo izkopali 150 m severno od ceste Murska Sobota—Lendava, vzporedno z vaškim pokopališčem v Gaberju in v domnevni osi antične ceste.

Sterilna podlaga v 12 m dolgem profilnem jarku je pesek, mešan z redkejšim gramozom, ki leži na vzhodni strani profila 0,60 m, na zahodni strani pa 0,80 m pod sedanjo površino. Njena površina je dokaj ravna.

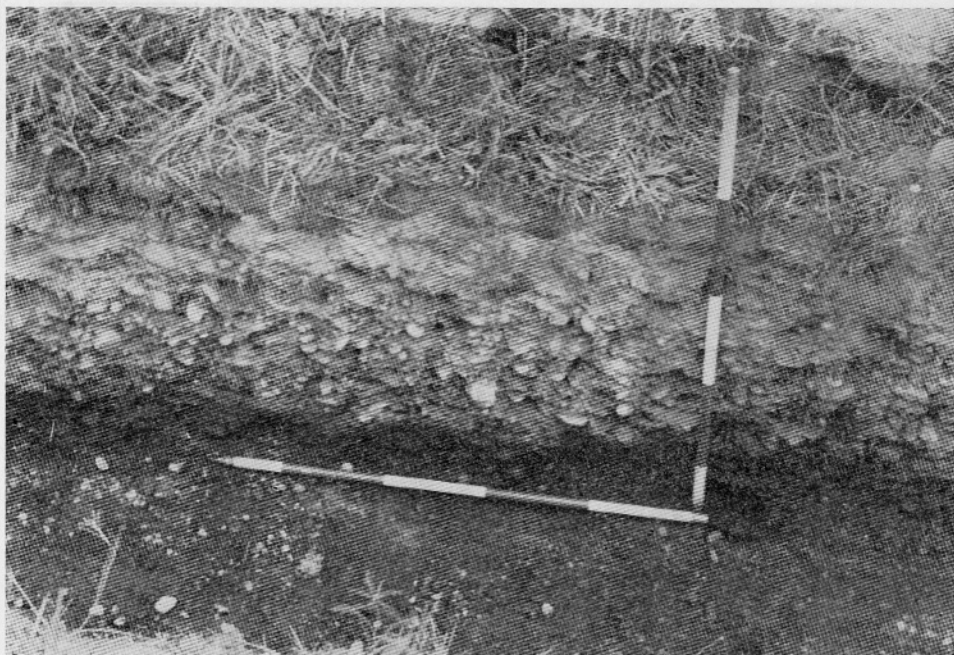
Gramoz je bil nasut v širino 9,90 m in je sedaj ohranjen do 0,30 m debelo. Je rjavkaste barve in ima pretežno drobnejše prodnike. Gramoz na obeh straneh poševno pada in se stika s sivo rjavo ilovico z debelino 0,30 m, kar daje možnost, da sta bila na obeh straneh ceste jarka ali vsaj nasip.

Vrhnja plast je po vsej dolžini profila siv humus z redkejšimi prodniki in debelino 0,50 m ob robu cestišča in 0,30 m nad cestiščem.

Cesta se tu pojavi severno in za vasjo Gaberje na njivski površini in je dobro vidna v obliki razvlečenega gramoza. Pri dnu je bilo cestišče široko 10 m, pri vrhu pa 9 m, kar bi odgovarjalo nekdanjemu cestišču.

Profil št. 8 (sl. 5)

Izkopan je bil v smeri Z-V, na njivi s parc. št. 1549, k. o. Dolga vas, 6975 m od profila št. 1 in 5160 m po profilu št. 7; višina današnjih tal je 173,80 m, enaka je antičnih.

Sl. 4: Profil št. 7, med 5. in 6. metrom (od juga).

Abb. 4: Profil Nr. 7 zwischen dem 5. und dem 6. Meter (von Süden).

Cesta je v tem predelu še danes dobro vidna na njivski površini v obliki razpotegnjenega gramoza. Speljana je bila ob vznožju gričevja za hišami Dolga vas št. 146 do 150. Teren, kjer je bil izkopen profil št. 8, je na suhih in dvignjenih tleh. Pri izkopu ni bilo videti nobenih geoloških sprememb. Ker pa je bila cesta zgrajena na delno že zvišanem predelu, je bila tekom časa izpostavljena eroziji. Profil je bil izkopen 150 m vzhodno od ceste Lendava—Lenti.

Sterilna podlaga v 12 m dolgem profilnem jarku je rjavkasta ilovica, ki je tudi podlaga nekdanjemu cestišču.

Gramoz je bil nasut po vsej dolžini profilnega jarka in je ohranjen do 0,30 m debelo.

Vrhnja plast je po vsej dolžini profila sivo rjav humus z gostejšimi prodniki, to je tudi nekdanje cestišče, saj je profilni izkop pokazal, da je nekdanja cesta ohranjena samo na površini in ne sega globlje.

Na tem 6975 m dolgem odseku rimske ceste (**priloga 1**) smo ugotovili, da se tla s traso rimske ceste pojavijo na suhih tleh, severozahodno od vasi Kot (profil št. 1) in da je pred tem področjem trasa odnesena zaradi poplavljanja reke Mure. Nato je traso mogoče slediti po njivskih površinah (profili št. 2, 3, 4 in 5) vse do Gaberja (profil št. 6), kjer je trasa zaradi novejših gradbenih del prekinjena. Ponovno se pojavi nekaj metrov pred profilom št. 7 in za njim

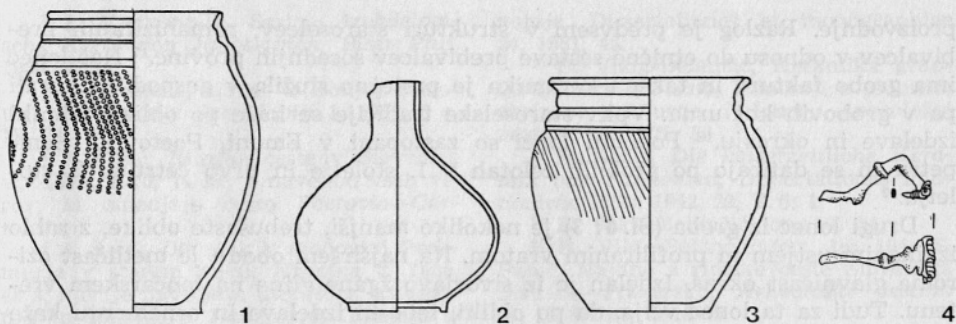

Sl. 5: Profil št. 8 na njivski površini (od juga).

Abb. 5: Profil Nr. 8 auf der Ackeroberfläche (von Süden).

ponovno izgine zaradi melioracijskih del. Na tem velikem melioriziranem kompleksu je na površini ob domnevi osi cestišča severno od vasi Gornji Lakoš precej gradbenih ostalin in črepinj rimske keramike. Ta nekoč naseljen prostor je bil nedvomno povezan s cesto. Ostanki trase se ponovno pojavijo na nekoliko zvišanem prostoru ob vznožju dolgovaških goric pred profilom št. 8. Trasi lahko sledimo z manjšimi prekinitvami do gričevja ob jugoslovansko-madžarski meji.

Opisani profili ceste so pokazali v glavnem enotno obliko. Cesta je bila zgrajena iz gramozu, nasutega v nasip in povečini pobranega iz bližnje reke Mure ali bližnjih potokov. Širina cestišča je od 7,10 m do 10 m pri dnu gramozu in od 5,10 m do 9 m pri ohranjenem vrhu gramozu, kar daje povprečje 7,8 m širine. Debelina plasti pa se ravna po obsegu dosipavanja in stopnji ohranjenosti od 0,10 m do 0,30 m. Večjih kamnov za cestišče niso uporabljali, saj so ga večinoma sestavljali drobnejši prodniki. Posebne podlage iz kamnja ni bilo, tako da je bil cestni gramoz nasut na ilovnata tla razen v primeru pri profilu št. 6, kjer leži gramoz na močvirskem mulju. Ponavadi so v močvirskih predelih pod gramoz naložili eno ali več vrst bukovih debel,¹⁵ kar pa v našem primeru nismo zasledili. Odplavljeno oziroma uničeno je cestišče pri profilu št. 1 in delno pri profilu št. 8. Trasa je bila, kot kaže priloga 1, speljana dokaj naravnost (z namenom čim hitreje doseči zaželjeni cilj) v smeri severovzhod

Sl. 6: Žgan grob iz profila št. 3 rimske ceste Kot—Dolga vas; št. 4 bron, ostalo keramika; M. 1—3 = 1 : 4, M. 4 = 1 : 2.

Abb. 6: Brandgrab aus dem Profil Nr. 3 der Römerstraße Kot—Dolga vas / Nr. 4 Bronze, das Übrige Keramik; M. 1—3 = 1 : 4, M. 4 = 1 : 2.

z manjšimi odkloni iz te smeri za profilom št. 3 ter med profiloma št. 6 in 7. Cesta je bila speljana po ravnini z manjšimi višinskimi razlikami. Višina antičnih tal pri profilu št. 1 je 163,85 m, pri profilu št. 4 je ta višina 162,92 m. Torej višina proti profilu št. 4 pada. Ta padec je bolj očiten pri profilu št. 7, kjer je višina antičnih tal 162,25 m. Od tod naprej je cesta zaradi melioriziranega področja prekinjena. Višinski padec je na tem področju najnižji in ker je nastal umetno, je verjetno, da je bila prav zaradi tega cesta uničena. Nenaden dvig je spet pri dolgovaških goricah, kjer je višina antičnih tal pri profilu št. 8, 173,80 m.

Med zunanji oblikami smo pogrešali nasipe, ki so v ravninskih predelih običajni. Mogoče je vzrok za slabo ohranitev nasipa nenehno obdelovanje njiv, ki so nasip (če je seveda bil) raznesli na obe strani nekdanjega cestišča. Sterilna tla pod cestiščem so v vseh raziskanih profilih iz sivo rjave ilovice razen pri profilu št. 6, kjer so iz močvirskega mulja in pri profilu št. 7, kjer so peščena z gramozom. Ob robovih ceste je nekdanja kotanja sedaj zapolnjena s sivo rjavo ilovico, v kateri je v večini primerov redek gramoz. To velja za profile št. 2, 3, 4, 5 in 7. Lahko pa predpostavimo, da je cesta namesto nasipa imela obcestne jarke, ki pa v profilih niso jasno vidni.

Najpomembnejši vir za kronologijo rimske ceste od Kota do Dolge vasi je prav gotovo žgan rimski grob, najden v profilu št. 3, pa tudi antične črepinje nekdanjega in sedaj uničenega naselja severno od Gornjega Lakoša.

Žgani grobovi s pridatki so značilni za pokopavanje umrlih v zgodnjem antičnem obdobju. V tem grobu je bilo razen bronaste fibule le keramično posodje, ki je nedvomno služilo za vsakdanjo uporabo. Lonec (Sl. 6: 1) z rahlo izvihanim ustjem in z okrasom iz niza vdolbinic, izdelanih s pečatom ali s pomočjo koleščka na najširšem obodu, ter s profiliranim vratom je bil izdelan iz rjavkasto žgane gline na lončarskem vretenu. Lonec ima poznolatsko obliko. B. Vikić-Belančić postavlja ta tip loncev v svojo skupino C.¹⁶ Ta tip lonca je pretežno razširjen v zahodnem delu Južne Panonije in kaže vpliv ilirsko-keltske tradicije. Takšni lonci kažejo karakteristične znake lokalne

proizvodnje. Razlog je predvsem v strukturi staroselcev, romaniziranih prebivalcev v odnosu do etnične sestave prebivalcev sosednjih provinc.¹⁷ Naš lonec ima grobo fakturo in takšna keramika je pretežno služila v gospodinjstvu ali pa v grobovih kot urna. Vpliv staroselske tradicije se kaže po obliki, tehniki izdelave in okrasju.¹⁸ Podobni lonci so zastopani v Emoni, Poetoviju, Šempetru in se datirajo po grobnih celotah v 1. stoletje in prvo četrtino 2. stoletja.¹⁹

Drugi lonec iz groba (Sl. 6: 3) je nekoliko manjši, trebušaste oblike, z rahlo izvihanim ustjem in profiliranim vratom. Na najširšem obodu je metličast oziroma glavničast okras. Izdelan je iz sivorjavo žgane gline na lončarskem vretenu. Tudi za ta lonec velja, da po obliki, tehniki izdelave in ornamentu kaže vpliv staroselske oziroma ilirsko-keltske tradicije. Metličast oziroma glavničast okras, ki je prav gotovo prevzet iz latenske keramike, doživi svoj razcvet v prvih dveh stoletjih.²⁰ B. Vikić-Belančić postavlja ta tip lonca v svojo skupino B, ki je najpogosteje zastopana v grobovih Emone, Poetovija, Neviodunuma, Zagreba-Stenjeveca, Velenika v času od 1. desetletja prvega stoletja do prehoda iz prvega v drugo stoletje.²¹

Tretji lončni izdelek v grobu je trebušast vrč (Sl. 6: 2) s poškodovanim izlivkom, odlomljenim trakastim ročajem in prstanastim dnom. Izdelan je iz svetlo sive gline na lončarskem vretenu. Vsi podobni vrči, ki jih najdemo na našem ozemlju, so italskega izvora, pri njihovi izdelavi pa so lončarji posneli različne bronaste in steklene primerke, pa tudi oblike terre sigillate in srebrnih posod.²² Naš vrč je tip vrča trebušaste oblike z enim ročajem (odlomljen) in je kot tak eden izmed prvih predstavnikov tovrstne keramike v Prekmurju. O. Brukner postavlja ta tip vrča v svoj tip 7 (bikonična forma, kratko grlo, prstanasto dno).²³ Najbližjo paralelo najdemo v vrčku iz Zg. Ščavnice, ki je značilen za 1. stoletje.²⁴ Podobna sta tudi iz Ljubljane²⁵ in Sirmiuma,²⁶ oba iz konca prvega stoletja.

Za kronologijo groba pa je pomembna tudi bronasta fibula (Sl. 6: 4). Značilno zanjo je profiliran gumb na loku, polna in dolga noga z luknjicama, pod zaščitno ploščico pa je peresovina. To je tip fibule s profiliranim lokom, ki jih je O. Almgren razporedil v svojo skupino 68.²⁷ Ta tip fibule je razširjen predvsem v Panoniji in Noriku v sredini 1. stoletja.²⁸ V podonavskih kastelih je vodilna v času prve polovice 1. stoletja.²⁹ V Sloveniji je zastopana v grobovih iz Poetovija³⁰ in Emone³¹ in datirana v 1. stoletje.

Profilni jarki, narejeni na odseku rimske ceste od Kota do Dolge vasi, so potrdili, da je odsek del ceste *Poetovio—Savaria—Carnuntum*. Cesta je sodila med tako imenovane *viae publicae*.³² H kronologiji ceste pa nedvomno prispeva ostanek žganega groba iz profila št. 3, ki je po pridatkih sodeč opredeljen v čas druge polovice prvega stoletja.

¹ Opis ceste do Preseke glej: S. Pačič, K poteku rimskih cest med Ptujem in Središčem, *Arheološki vestnik* 15—16, 1964—65, 284 ss. O nadaljnjem poteku ceste, to je odsek Preseka—Sv. Martin na Muri, glej: M. Fulir, Topografska istraživanja rimskih cesta na varaždinskem i međjumurskom području, *Raz-*

prave 1. razr. SAZU 6, 1969, 365 ss. Potek ceste severno od Mure do Dolge vasi je bil vse do sondiranja praktično neznan; karta z vrisom ceste na madžarski strani je znana iz: I. Valter, *Zala megye régészeti emlékei*, 1962—64, 8 s in S. Soproni, Municipium Halicanum, *Folia Archaeologica* 30, 1979, 95, Abb. 2.

² J. Klemenc-B. Saria, *Archäologische Karte von Jugoslawien, Blatt Ptuj*, 1936, 89 ss.

³ J. Klemenc, Limes u Donjoj Panoniji, v: *Limes u Jugoslaviji* 1, 1961, 5 s, 13, 24.

⁴ J. Šašel, Rimske ceste v Sloveniji, v: *ANSI*, 1975, 74 ss; z navedbo vseh virov, ki omenjajo cesto *Poetovio—Caruntum*.

⁵ J. Šašel, Donsek k zgodovini Prekmurja v starem veku, *Kronika* 3, 1955, 48 s, kjer je navedena literatura, ki omenja in lokalizira *Halicanum*. Mnenja o lokalizaciji *Halicanuma* so deljena. V novejšem času je sprejeta lokalizacija v vas Sv. Martin na Muri, glej: M. Fulir (op. 1) 428; J. Šašel (op. 4) 91 s; S. Soproni (op. 1) 93 s.

⁶ J. Šašel (op. 5) 42.

⁷ J. Klemenc-B. Saria (op. 2) 89.

⁸ J. Maučec, *Novine* 15, 1.19, 10. 4. 1932, 2.

⁹ I. Horvat, O kulturnih spomenikih v Lendavskem okraju, *Ljudski glas* 15, 1.1, 2. 6. 1942, 2.

¹⁰ M. Fulir (op. 1) 365 ss.

¹¹ S. Pahič, Antične gomile v Prekmurju, *Arheološki vestnik* 11—12, 1960 do 1961, 113; S. Pahič, K predslovenski naselitvi Slovenskih goric in Pomurja, v: *Svet med Muro in Dravo*, 1968, 204.

¹² J. Klemenc-B. Saria (op. 2) 87; J. Šašel (op. 5) 49; S. Pahič (op. 11) 113 ss; J. Šašel (op. 4) 104.

¹³ Ekipo so sestavljali S. Pahič, F. Kiraly, E. Žižek in I. Šavel.

¹⁴ Dela je izvajal *Pokrajinski muzej v Murski Soboti* ob strokovni pomoči v. kustosa S. Pahiča iz *Pokrajinskega muzeja v Mariboru* v poznih jesenskih mesecih 1980. leta in zgodaj spomladi 1981. leta.

¹⁵ S. Pahič, Raznoteri obrazi rimske ceste v Panonijo čez Ptuj, *Ptujski zbornik* 4, 1975, 68.

¹⁶ B. Vikić-Belančić, Neka obilježja ranocarske keramike u jugozapadnoj Panoniji, *Starinar n. s.* 13—14, 1962—63, 89 ss, sl. 27, št. 18.

¹⁷ O. Brukner, *Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Pa-*

nonije, *Dissertationes et monographiae* 24, 1981, 42.

¹⁸ B. Vikić-Belančić, Keramika grublje fakture u Južnoj Panoniji s osobitim obzirom na urne i lonce, *Arheološki vestnik* 26, 1975, 30.

¹⁹ É. Bónis, *Die kaiserzeitliche Keramik von Pannonien*, *Dissertationes Pannonicae* II/20, 1942, 29, T. 5: 1.

²⁰ B. Vikić-Belančić (op. 18) 31.

²¹ B. Vikić-Belančić (op. 16) 104; S. Pahič, Najdbe z rimske ceste Slovenska Bistrica—Pragersko, *Arheološki vestnik* 29, 1978, 201, T. 18: 5.

²² B. Vikić-Belančić (op. 16) 107, sl. 37: 4.

²³ O. Brukner (op. 17) 44, T. 134: 15.

²⁴ S. Pahič, Antične gomile v Slovenskih goricah, *Časopis za zgodovino in narodopisje n. v.* 1, 1965, 36, T. 2: 8.

²⁵ B. Vikić-Belančić (op. 16) 107.

²⁶ O. Brukner (op. 17) 44, T. 134: 15.

²⁷ O. Almgren, *Studien über nord-europäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte*, 1897, 34, T. 4: 68.

²⁸ I. Kovrig, *Die Haupttypen der kaiserzeitlichen Fibeln in Pannonien*, *Dissertationes Pannonicae* II/4, 1937, 43 ss, T. 5: 42; I. Peškař, *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*, 1972, 77 s.

²⁹ V. Šribar, K absolutni kronologiji najdb iz zgodnje Emone, *Arheološki vestnik* 19, 1968, 447.

³⁰ M. Horvat, K rimskim fibulam iz Rabelčje vasi v Ptuju, *Arheološki vestnik* 33, 1982, 47 ss, T. 1: 4; Z. Šubic, *La nécropole romaine à Poetovio*, *Inventaria archaeologica Jugoslavija* 14, 1972, Y 134: 2; J. Klemenc, *Ptujski grad v kasni antiki*, DELA 1. razr. SAZU 4, 1950, risba 31: 1; J. Šašel, Spodnja Hajdina, parcela 1076/2, *Arheološki vestnik* 4/2, 1953, 308 ss, risba 4: 3.

³¹ V. Šribar (op. 29) 447, T. 1: 4; J. Šašel, Prerez severnih utrdb Emone, *Arheološki vestnik* 4/2, 1953, 299, T. 2: 56; I. Mikl-Curk, Terra sigillata iz emonskih grobišč, *Arheološki vestnik* 30, 1979, 345, 349; S. Petru, *Emonske nekropole*, Katalogi in monografije 7, 1972, T. 1: 1.

³² J. Šašel (op. 4) 75.

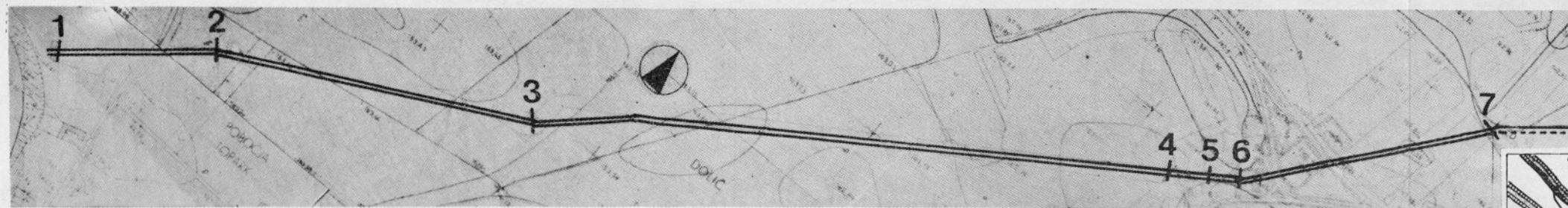
Zusammenfassung

Im Frühjahr 1976 wurde bei der topographischen Aktion des Pokrajinski muzej in Murska Sobota die aus der Literatur bereits bekannte Römerstraße *Poetovio—Savaria*, Abschnitt Kot—Dolga vas, überprüft bzw. der Verlauf der Straße vom Übergang über die Mur bis zum Ausfluß nach Ungarn begleitet. Das Team stellte fest, daß die Römerstraße, die bei Sv. Martin an der Mur den Fluß überquerte, ihre Richtung über das heute ziemlich versumpfte Terrain nordwestlich des Dorfes Kot fortsetzte und einige Hundert Meter vor der gegenwärtigen Straße Kot—Kapca trockenen Boden erreichte. Die Straßenspuren sind noch heute auf den Ackerflächen nördlich und nordöstlich von Kot gegen Gaberje gut sichtbar. Infolge von Bodeneingriffen (Häuserbau, Anlage neuer Straßen, andere bauliche Arbeiten) verliert sich die Straßenspur in Gaberje beim Haus Nr. 41. Die Straße erscheint abermals an der linken bzw. der Nordseite der Straße Murska Sobota—Lendava, und zwar auf dem mit dem Dorffriedhof von Gaberje parallelen Acker. Einige Zeit ist die Straße noch sichtbar, dann verliert sie sich aufs neue. In diesem Raum (südlich vom Crni potok, nördlich des Dorfes Gornji Lakoš, zwischen zwei künstlichen Kanälen) wurde im Jahr 1972 eine Melioration durchgeführt. Die Eingriffe reichten auch bis 1 Meter tief und veränderten die ehemalige Oberfläche beträchtlich. Die Melioration brachte größere auf der Oberfläche der Äcker verstreute Mengen antiker Gefäße und Bautenreste an den Tag. Aus den Überresten zu schließen, befand sich an dieser Stelle eine antike Station (ein Meierhof, ein Dörfchen oder ein Posten), die durch die Melioration vermutlich gänzlich zerstört worden ist. In unmittelbarer Nähe, auf der Wiese nördlich von Kapca und im Wald nördlich von Gaberje, befinden sich außerdem antike Grabhügel.

Die nur oberflächlich festgestellte Trasse genügt jedoch bei weitem nicht dazu, einen detaillierten Einblick in den Ausbau und die Stratigraphie der Römerstraße und den danebenliegenden Schichten zu gewinnen. Deshalb entschieden wir uns für einen archäologischen Eingriff in Form von Profilgräben quer über die Straße. Ausgehoben wurden 15 Profilgräben von Kot bis Dolga vas, wobei 8 Querschnitte positiv, mit der charakteristischsten Profilform der Römerstraße waren (**Beilage 2**).

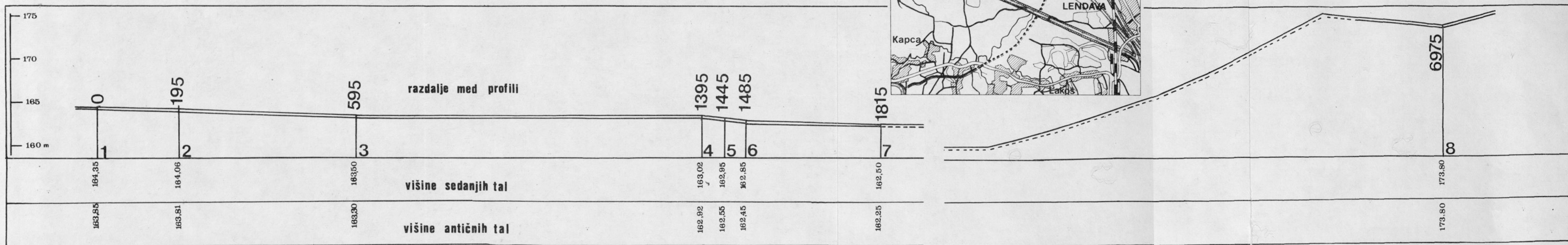
Die Profilquerschnitte der Straße zeigten eine hauptsächlich einheitliche Form. Die Straße war aus Schotter erbaut, der zu einem Damm aufgeschüttet war und größtenteils aus der nahen Mur stammte. Die Breite der Fahrbahn ist von 7,10 bis 10 m beim Schottergrund und von 5,10 bis 9 m bei der erhaltenen Obergrenze des Schotters, was eine Durchschnittsbreite von 7,8 m ergibt. Die Dicke der Schicht hängt von Umfang des Nachschüttens und dem Erhaltungsggrad ab, von 0,10 bis 0,30 Meter. Es gab keine besondere Unterlage aus Stein, so daß der Straßenschotter auf den Lehmboden aufgeschüttet war, außer beim Profil Nr. 6, wo der Schotter auf dem sumpfigen Schlick aufliegt. In der Regel wurde in versumpften Bereichen unter den Schotter eine oder mehrere Reihen von Buchenstämmen gelegt, was jedoch in unserem Fall nicht entdeckt wurde. Abgeschwemmt bzw. zerstört ist dagegen die Fahrbahn beim Profil Nr. 1 und zum Teil beim Profil Nr. 8. Die Trasse war (**Beilage 1**) geradewegs in Richtung Nord—Ost angelegt, mit kleineren Deklinationen aus dieser Richtung hinter dem Profil Nr. 3 sowie zwischen den Profilen Nr. 6 und 7. Von äußeren Formen vermißten wir die Dämme, die in Niederungsbereichen üblich sind. Der sterile Boden unter der Fahrbahn besteht in sämtlichen erforschten Profilen aus graubraunem Lehm, außer beim Profil N. 6, wo ihn Sumpfschlick bildet, und beim Profil 7, wo er aus Sand und Schotter zusammengesetzt ist. An den Straßenrändern ist die ehemalige Mulde jetzt mit graubraunem Lehm ausgefüllt, worin in den meisten Fällen spärlicher Kies enthalten ist. Dies gilt für die Profile Nr. 2, 3, 4, 5 und 7.

Die wichtigste Quelle für die Chronologie der Römerstraße von Kot bis Dolga vas ist zweifellos das im Profil Nr. 3 gefundene römische Brandgrab. Der Topf (**Abb. 6: 1**) mit leicht ausladendem Mundsaum, verziert mit einer mittels eines Stempels oder eines Rädchens ausgeführten Tupfenreihe und mit profiliertem Hals war aus bräunlich gebranntem Ton auf der Töpferscheibe gefertigt. Dieser Topftyp war

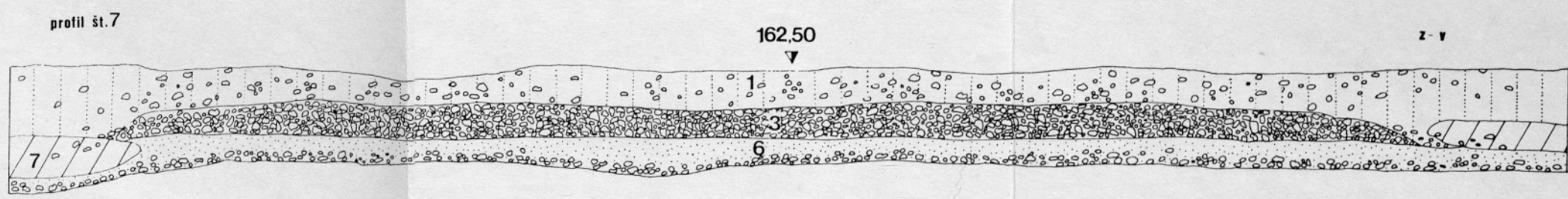
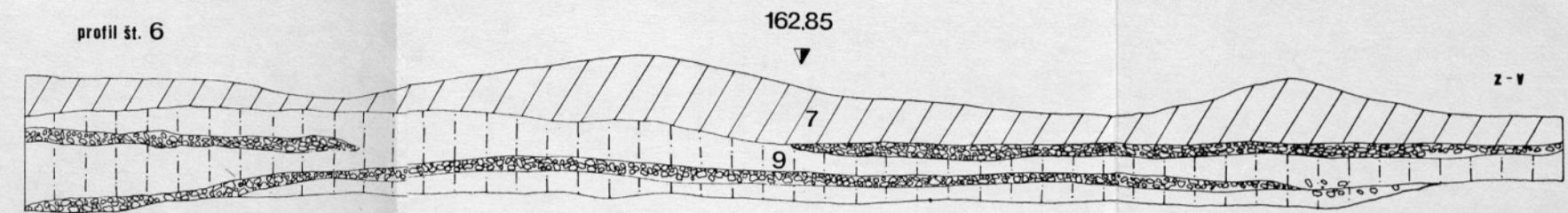
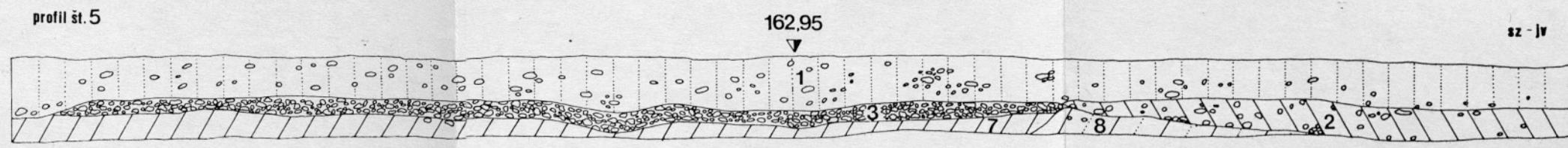
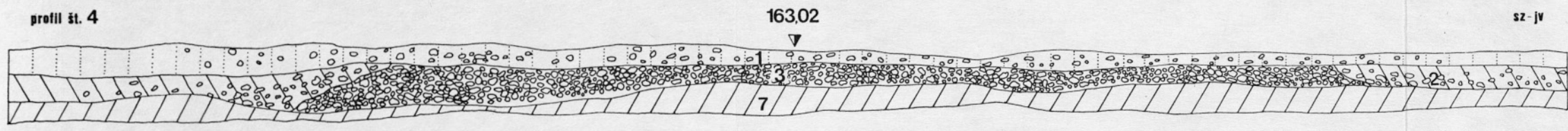
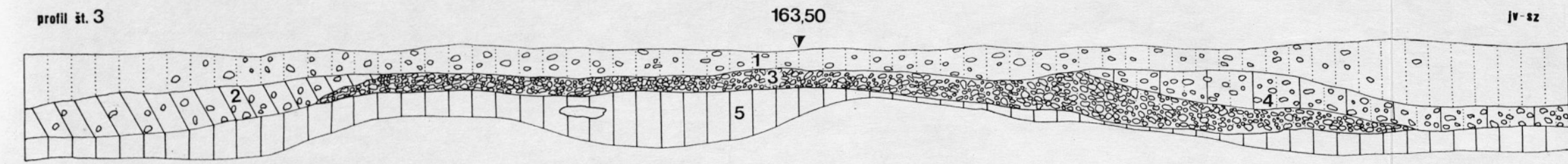
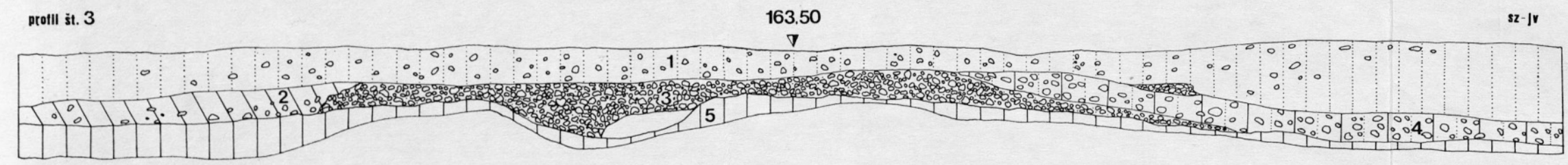
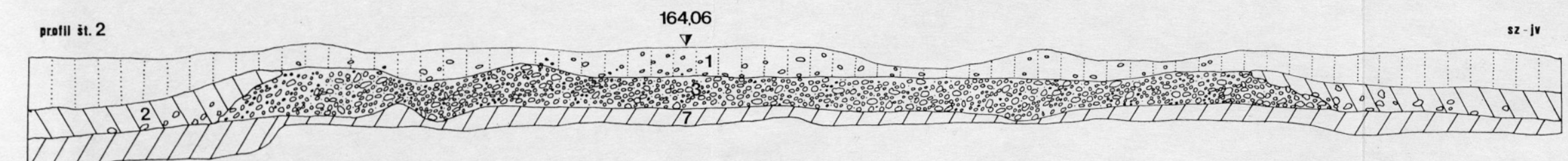
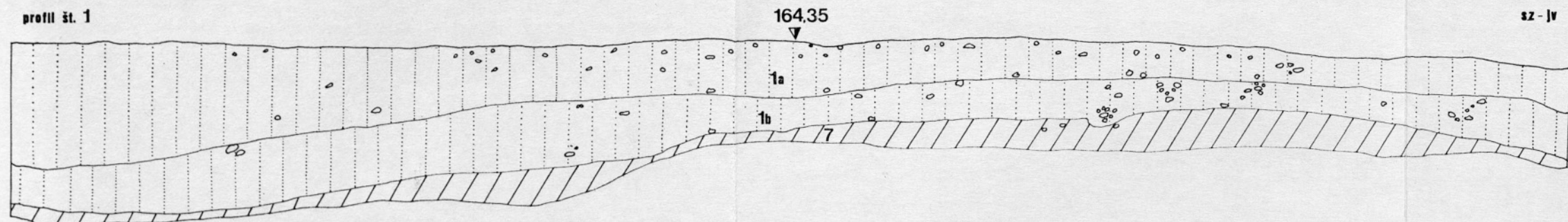

rimska cesta = profilni jarek | domnevano antično cestišče - - -

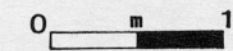
0 m 100

Priloga 1: Potek in podolžni profil rimske ceste Kot—Dolga vas.
 Beilage 1: Verlauf und Längsprofil der Römerstraße Kot—Dolga vas.

	1a oranica		gramoz cestišča 3		sivo rjava ilovica 7
	1b siv humus		sivo rjav gramoz 4		svetlo rumena ilovica 8
	sivo rjava ilovica pomešana z gramozom 2		rumeno rjav gramoz 5		močvirski mulj 9
			pesek pomešan z gramozom 6		

Priloga 2: Izbrani temeljni profili rimske ceste, št. 1—7 od Kota do Dolge vasi.
 Beilage 2: Ausgewählte Fundamentprofile der Römerstraße, Nr. 1—7, von Kot bis Dolga vas.